

nagyobb teljesítménye az I. Rákóczi György fejedelem támogatásával megjelent *Öreg Graduál* kiadása. A ~ cirill betűkészlettel egészült ki; 1648-ban ezzel készül az Újszövetség román fordítása. A több mint másfélszáz kiadványt előállító nyomdát a török-tatár hadak dúlták szét. Maradványai jelentős részben Kolozsvárra kerültek.

Ir. ECSEDY Judit, A ~ első korszaka (1623–1636), OSZK Évk 1974–75; uő, A ~ második korszaka (1637–1658) és utóélete, OSZK Évk 1978; uő, Újabb adatok a ~ történetéhez, MKsz 1991.

B. G.

gyulafehérvári püspöki nyomda (1785–1798). 1783. nov. 20-án Batthyány Ignác püspök (1780–1798) megvásárolta a kolozsvári jezsuiták műhelyéből lett és Kollman bécsi nyomdásztól bérelt állami tipográfiát. Egy részét átszállította Gyulafehérvárra. Mintegy 30 ismert kiadványa lat. és m. nyelvű; jelentős részben a püspök munkái (pl. *Leges ecclesiasticae*, 1785), az őt üdvözlő versek, beszédek. A költelező Batthyány halála után vagyontát a tipográfiai felszereléssel együtt zárolták. Utána egyesítették a kolozsvári nyomdával.

B. G.

Gyulafehérvári sorok (1310–1320): a harmadik legrégebb összefüggő szövegű magyar nyelvemlék egy latin kódexben, melyet a gyulafehérvári Batthyány Könyvtár őriz. A kódex prédikációkat, rövid teológiai szövegeket és a m. mariánus ferences rendtartomány egyik háza számára másolt levélformulákat tartalmaz. A m. marginális glosszák három kéztől, három beszédhez (Vízkereszt, Szent Tamás apostol, Krisztus szenvedése) készültek. Az egyik bejegyző (Johannes de Abha) neve a Fejér m.-i Aba községre vonatkozhat; itt ferences kolostor is működött. A rímelésre törekvő 5 + 4 + 6 sornyi m. szövegek a beszédek előtti összefoglalókat adják vissza, föltehetően segítségül anyanyelvű beszédek készítéséhez. A ~at 1898-ban Varjú Elemér fedezte föl.

Kiad. MOLNÁR József–SIMON Györgyi, Magyar nyelvemlékek, 1980³.

Ir. SZENTIVÁNYI Róbert, *Catalogus concinnus librorum manuscriptorum Bibliothecae Batthyányanae*, Szeged, 1958⁴; BENKŐ Loránd, *Az Árpád-kor magyar nyelvű szövegemlékei*, 1980; TARNAI Andor, „A magyar nyelvet írni kezdik”, 1984.

V. A.

GYULAFEHÉRVÁRI Tamás →BRUTUS, *Johannes Michael*

GYULAFY Lestár (Csobánc?, 1557. szept. 20.–?, 1606 után): történetíró. Báthory Zsigmond lengyelországi diplomatája, kancelláriai titkár volt. Bécsben tanult. 1565–1605 közötti m. történeti főljegyzéseit Szamosközy István számára készítette, de fölhasználta Bethlen Farkas is. Giorgio Basta előtt elmondott beszéde ugyancsak bekerült Szamosközy, valamint Bethlen Farkas munkáiba. *Excerpta* és *Annales* címmel jegyzeteket írt.

Kiad. MHH II, 31, kiad. SZABÓ Károly, 1881; MHH II, 33, kiad. SZILÁGYI Sándor, 1894.

Ir. BARTONIEK 1975.

M. I.

GYULAI Ádám →ORBÁN Dezső

GYULAI Ágost; 1895-ig *Greisbach* (Pest, 1868. febr. 14.–Bp., 1957. szept. 14.): irodalomtörténész, pedagógiai író. A bp.-i egyetemen 1892-ben szerzett tanári oklevelet, majd uo. gimnáziumi tanár. 1902-től a fővárosi polgári iskolai tanítóképzőben tanított, 1920–28-ban a bp.-i tanárképző, 1925–28-ban a Testnevelési Főiskola egyik szervezője és igazgatója. 1930–33-ban a közoktatási minisztérium tisztviselője. 1904–1945 között a M. Pedagógiai Társaság titkára, részt vett a M. Irodalomtörténeti Társaság megalapításában. 1918-ban a debreceni egyetem magántanárává habilitálta. 1926-ban a Szent István Akadémia tagjává választotta. 1915-től 1917-ig a Pedagógiai Értesítőt, 1940–43-ban a Magyar Pedagógia c. folyóiratot szerkesztette. A két vh. közt több m. nyelvi és irodalmi tankönyvet írt, a tanári mozgalmak egyik irányítója. Pedagógiai és irodalomtörténeti munkáin kívül néhány fordítása is megjelent (H. G. Wells, Th. Mann).

M. Madách életéből, 1903; Képek Vörösmarty életéből, 1903, 1905², 1915³; Zrínyi, a költő, 1903, 1905², 1915³; Képek Shakespeare életéből, 1904, 1908²; Katona József élete, 1905, 1908²; Legendák könyve, v., ford., 1906; Shakespeare in Hungary, London, 1908; A háború és az irodalom, 1915; Háborús antológia, szerk., bev., 1916; Thomas MANN, Fiorenza, ford., 1923; Arany János népdalgyűjteménye, 1953 (Kodály Zoltánnal).

Ir. ~, *Visszaemlékezés pedagógus-pályámra*, Közn 1957. 15. sz.

Ho. E.